

УДК 343.9

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
начальник Головного управління Національної поліції в Харківській області;*

Віталій Валерійович СОКУРЕНКО,

*помічник адвоката Адвокатського об'єднання
«Татаров Фаринник Головка» (м. Київ)*

МЕХАНІЗМ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ

Згідно з настановами Державної соціальної цільової програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 115, належний розвиток фізичної культури і спорту є не лише важливими факторами здорового способу життя, профілактики захворювань, а й формування гуманістичних цінностей, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, сприяння досягненню її фізичної та духовної досконалості, виявлення, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного іміджу держави у світовому співтоваристві. Натомість дисфункції інститутів фізичної культури і спорту, в тому числі і зокрема – кримінальні, розмивають фундамент соціальності державної організації, елімінують з неї гуманістичну практику, посилюють ефекти аномії, соціальної дезорганізації. Відтак, протидія злочинності у сфері фізичної культури і спорту є важливою задачею сучасного державотворення в Україні. При цьому варто бути свідомим того, що ядром цієї злочинності є корупція. Саме на корупційні практики припадає близько 90 % всіх злочинів у сфері фізичної культури і спорту, що актуалізує задачу з удосконалення антикорупційних інструментів.

Немаловажну роль в цьому відіграє наукова розробка проблем механізму злочинної поведінки.

В результаті проведеного нами дослідження встановлено, що на етапі планування проведення відповідних спортивних заходів, залежно від їх статусу (місцеві, регіональні, загальнодержавні, загальнодержавні відкриті (з можливістю участі представників інших країн), міжнародні континентальні, міжнародні світові спортивні змагання) відбувається налагодження та конкурування корупційних контактів, корупційних угод з відповідними організаторами та розпорядниками. Умовами подібних корупційних угод є прийняття рішення про проведення спортивного заходу у визначеному населеному пункту та/або з використанням визначених об'єктів спортивної інфраструктури (стадіонів, палаців спорту і т. д.), а також здійснення відповідного фінансування (в тому числі й цільового, в низці випадків – з державного бюджету) в обмін на так звані «відкати» – подальше повернення у приватному, протиправному порядку коштів центральному розпорядникові фінансового забезпечення, окремим його посадовим особам. Останні можуть належать до різних за організаційно-правовою формою суб'єктів – Міністерства молоді та спорту України, Української асоціації футболу, Національного олімпійського комітету України тощо.

Аналогічні за своїм змістом корупційні угоди укладаються між організаторами спортивних заходів та телевізійними мовниками з приводу отримання права на здійснення телевізійних трансляцій. Як правило (у 98 % випадків), останні, як предмет корупційної угоди, мають місце при трансляції футбольних матчів Української Прем'єр-Ліги, рідше (у 1–2 % випадків) – баскетбольних матчів чоловіків «Суперліги Парі-Матч» й деяких інших змагань. Однак, якщо у випадку з так званими «відкатами» йдеться про привласнення або розтрату, вчинену з використанням службового становища (ст. 191 КК України), то корупційні угоди щодо отримання переважного права на здійснення телетрансляцій за наявності до того підстав охоплюється виключно відповідними злочинами у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, 364-1, 368 – 369-2 КК України).

Крім того, здійснене нами збирання експертних оцінок серед представників низки місцевих федерацій футболу, баскетболу України, а також працівників Департаменту захисту економіки Національної поліції дає можливість для висновків про функціонування на постійній основі в нашій державі одночасно низки корупційних схем, які використовуються для привласнення, розтрати бюджетних коштів,

що виділяються через структури Міністерства культури, молоді та спорту України, Національний олімпійський комітет України й деякі інші центральні та місцеві (на рівні обласних державних адміністрацій) органи виконавчої влади, а також муніципалітети. Визначити більш конкретно їх обсяги не беруться навіть експерти, які безпосередньо працюють у цій сфері. Ясно лише одне, що це – мільярди гривень з державного та місцевих бюджетів, тисячі злочинів щорічно в масштабах всієї держави.

Зауважимо, що у сфері фізичної культури корупція відтворюється за аналогічними схемами та в ідентичних (у загальних рисах) формах, юридичні ознаки яких передбачені ст. 191 КК України. Єдиною відмінністю є те, що в основному такі злочини вчиняються на рівні організації органами місцевого самоврядування, освітніми закладами робіт щодо встановлення чи ремонту спортивних майданчиків як на території загальноосвітніх шкіл, прирівняних до них закладів освіти, так і на прибудинковій території, рекреаційній зоні населених пунктів (парки, сквери тощо).

Також однією з поширених корупційних схем є використання підприємствами, які мають потужності для виробництва та виконання робіт із встановлення дитячих спортивних майданчиків, фактичних зв'язків із народними депутатами, зокрема, «мажоритарниками». Останнім, як відомо, доступний такий інструмент сприяння фінансування місцевих закладів освіти за відповідним однамандатним округом як субвенція. Її «освоєння» здійснюється з дотриманням тендерних процедур (або ж без таких, якщо сума закупівлі не перевищує передбаченого законодавством «порогового» значення), механізми викривлення, симулювання яких – окрема тема наукових розробок. Для нашого ж дослідження важливим є те, що встановлення, реконструкція дитячих спортивних майданчиків по всій країні – «бум» останніх років. Дійсно – це справа потрібна, благородна, безпосередньо пов'язана з підтримкою, стимулюванням фізичної культури населення, дітей. Водночас так само безпосередньо пов'язана вона і з корупцією у виді так званих «відкатів» – коштів, що повертаються народному депутатові чи іншим близьким до нього особам у протиправному, приватному порядку як «винагородя» субвенційні ініціативи. Їх (корупції і субвенційного «меценатства») дотичною площиною є невинуватно завищені бюджетні видатки на виконання робіт, порушення правил чесної конкуренції на ринку таких послуг, зниження їх якості. Як засвідчили зібрані нами експертні оцінки в бізнес-середовищі, виконання не менш як 50 % робіт такого ґатунку пов'язані з корупційними злочинами.

Окрім корупційних угод щодо організації проведення спортивних заходів, будівництва чи реконструкції об'єктів інфраструктури у сфері фізичної культури і спорту поширеністю характеризуються також корупційні угоди щодо результатів допінгового контролю. Звернімо увагу, що Міністерство культури, молоді та спорту фінансує лабораторію, процедури та результати діяльності якої не відповідають методології, юридичним механізмам Міжнародної антидопінгової асоціації. В таких умовах вчинення корупційних злочинів, спрямованих на фальсифікацію результатів допінг-тестів є поширеною практикою, адже контроль з боку вказаної асоціації не здійснюється. Нами встановлено, що не від 5 % до 8 % допінгових проб у професійному спорті в Україні фальсифікуються на підставі корупційної угоди.

Таким чином, існує нагальна потреба у специфікації діяльності правоохоронних органів за напрямом протидії корупції у сфері фізичної культури і спорту з урахуванням виявлених особливостей механізму кримінальної активності. Останні, разом з тим, вимагають корегування правової бази, а також кримінологічного удосконалення управління в указаній сфері, наукове забезпечення чого є перспективним напрямом подальших досліджень.

Одержано 21.09.2019